

La selecció del líder: inclusió o control de partit?

Andreu Paneque

Polítòleg i professor
assistent Universitat
Pompeu Fabra.
Cofundador Polititza't

@anddreuPM

Pujol, Arrimadas, Junqueras, Xavier Domènech... totes i cadascuna d'aquestes persones han estat líders dels partits polítics catalans. La forma d'accedir-hi, però, i la seva posició dintre del partit no ha estat ni molt menys la mateixa.

Trobem com en la literatura acadèmica s'argumenta que la diagnosi del líder del partit no és una feina senzilla, ja que si bé és veritat que a l'Europa continental el líder es vincula amb la capitania de la organització extra-parlamentària, a vegades aquest líder formal no coincideix amb el líder real. (Rahat i Hazan, 2016)

En aquest sentit, i sent conscients de l'existència de diferents exemples a Europa, si ens centrem en el cas català podem trobar exemples on el que consta com a líder formal de l'organització no és el líder real de la mateixa. Un exemple clar en la història de Catalunya és la situació de Jordi Pujol a Convergència en el període 1980-1989. Si bé es veritat que ningú pot discutir el lideratge de l'ex-president de Catalunya, formalment la presidència del partit requeia en Ramon Trias Fargas.

A tot això, i donant forma a les dues tendències existents a la literatura, la política catalana actual també ens dona d'altres exemples en els que els líders formals també són els reals. En aquests casos, trobem exemples com ERC, Cs, Podem o PP, on el líder formal de la organització també és el real, i a més, el candidat a les eleccions parlamentàries.

En aquest sentit, i afegint complicació a l'anàlisi del concepte, si ens fixem en la tipologia dels lideratges catalans podem veure com aquesta capitania mostra diferents representacions: lideratges únics o compartits (Astudillo, 2010). Per una banda, mentre es podria afirmar que en termes generals la política catalana aposta per un lideratge

"Què preval als partits: la democràcia interna o bé la voluntat de control del candidat?"

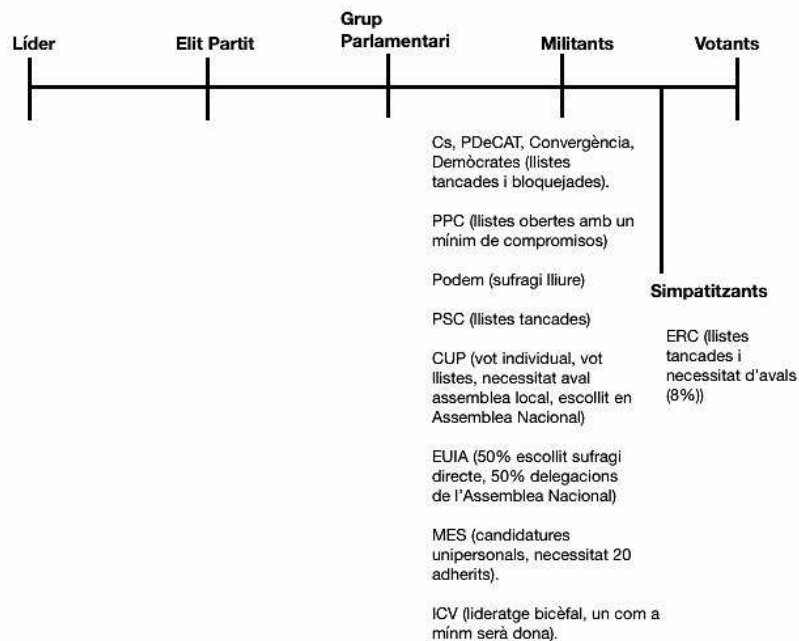
únic, podem veure com diferents partits opten per lideratges compartits. De fet, els primers en adoptar aquesta estratègia a Catalunya van ser ICV, seguint la tendència que varen crear els partits verds alemanys, i que posteriorment també ha adquirit la CUP. Incidint en aquesta estratègia, també cal dir que si bé la CUP i EUiA atorguen la seva direcció a un col·lectiu, ICV adopta una variant dels lideratges compartits on dues persones tenen un mateix càrrec i per tant no s'identifica un únic líder. Finalment, i puntualitzant un altre exemple de lideratges compartits presents a Catalunya, cal fixar-nos en el cas de Demòcrates de Catalunya, on tot i que la presidència formal recau en Núria de Gispert, el lideratge real es reparteix entre Antoni Castellà i ella mateixa, fins i tot podent fent-la extensa a Assumpció Laïlla[1].

Un cop analitzat el que pot representar ser líder del partit, cal centrar-nos en la capacitat de decisió que té l'electorat per tal de decidir aquesta figura. Qui té aquesta capacitat d'elecció? Què preval pels partits: la democràcia interna o bé la voluntat de control del candidat? La literatura ens explica com els partits anglosaxons relacionen directament la figura del líder de partit amb el candidat a la presidència. Així doncs, ser líder del partit es transforma en condició necessària per a poder presentar candidatura a les eleccions nacionals. En l'Europa continental però, aquesta dinàmica es veu contraposada, i els partits polítics opten per un doble procés de selecció: el candidat a la presidència i el líder orgànic[2] (Lago, Astudillo, 2018).

"Els partits polítics fan ús de diferents processos de selecció per tal de fer en la mesura justa un equilibri entre control i inclusivitat"

És justament en aquest punt, en el moment de l'elecció dels líders, en la que els partits polítics es troben davant la disjuntiva de si volen ser més inclusius, permetent la participació de les seves bases i de la ciutadania, o tenir eines de control sobre l'elecció del candidat. Davant aquesta problemàtica els partits polítics fan ús de diferents processos de selecció per tal de fer en la mesura justa un equilibri entre control i inclusivitat. De fet, en el cas català trobem un ampli ventall de tipologies d'elecció[3], totes elles influenciades per un seguit d'herències organitzatives de models de partits de masses clàssics, juntament amb la presència de les innovacions dutes a terme pels mateixos partits durant els anys vuitanta[4].

Elecció del Líder del Partit

Font: Creació pròpia, dades OPCAT

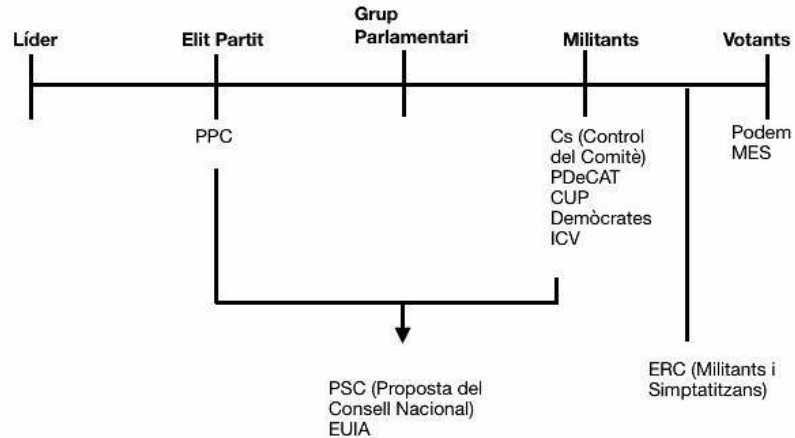
Si ens centrem en les particularitats de l'elecció del líder orgànic als partits catalans, podem veure com a nivell d'inclusivitat (Rahat i Hazan, 2001) tots i cadascun dels partits opten per deixar en mans dels membres del partit l'elecció del líder de l'organització. Concretament, i destacant les particularitats, veiem com ERC, PSC i ICV aposten per a permetre la votació a militants, simpatitzants i amics, i finalment, MES i Podem aposten per una votació oberta a la ciutadania.

Les diferències principals les trobem en els mètodes de control que estableixen els partits per tenir més o menys controlats els candidats al lideratge. Per part de la majoria dels partits es duu a terme un control previ de les candidatures, per exemple demanant un percentatge mínim d'aval (ERC, CUP, MES) o de compromisos dels afiliats (PPC) per a poder accedir a les votacions.

"Les diferències principals les trobem en els mètodes de control que estableixen els partits per tenir més o menys controlats els candidats al lideratge"

Elecció del Candidat del Partit

"Hi ha més diversitat d'elecció, tot i que en cap cas la figura del líder escull el candidat a la presidència"

Font: Creació pròpia, dades OPCAT

Posant el focus aquest cop en la classificació de les eleccions del candidat, podem veure com en aquest sentit hi ha més diversitat d'elecció, tot i que en cap cas la figura del líder escull el candidat a la presidència. L'elit del partit sí que ho fa en un partit com el Partit Popular de Catalunya. En aquest sentit, el cas del PPC és doblament curiós a Catalunya perquè no només és el Comitè Electoral qui decideix el càrrec mesurant els mèrits que s'han realitzat per a l'activitat del partit, sinó que a més, en termes de descentralització veiem com aquesta decisió la pren el Comitè Nacional.

"Trobem com l'ús de les primàries per a escollir candidat a la presidència és tendència comuna entre els partits"

En aquest cas es podria pensar que és un element comú en termes de lideratges regionals en els partits d'àmbit estatal, però en aquest cas, el que trobem és que, tot i que sense cap mena de dubte el partit central té un pes específic, la resta de partits amb representació estatal, fan ús de les primàries amb un selectorat basat en els membres de partit (Cs), membres i simpatitzants (PSC) o fins i tot en els votants (Podem).

Seguint doncs amb l'anàlisi, tot i les diferències entre nivells d'inclusió entre els partits catalans, però també entre els partits d'esquerra i dreta, trobem com l'ús de les primàries per a escollir candidat a la presidència és tendència comuna entre els partits. De fet, tal i com Detterberck i Astudillo (2017) puntualitzen, el motiu pel qual s'introdueixen les primàries en aquesta tipologia

d'eleccions es sustenta en diferents arguments. En primer lloc, s'explica com els partits intenten combatre la desafecció política i per tant, volen potenciar la connexió entre votant i partit. En un segon lloc es recalca la idea de com les primàries poden ajudar a fer callar els militants actius, i fer que el candidat esdevingui més moderat per a poder abastar un target electoral més gran. Finalment, i les més recent, són aquelles que apunten a motius interns de partit i a agreujants comparatius. Per una banda, fruit de les divisions internes dins del partit, si cap facció pot predominar per sobre l'altre, s'opta per a fer unes primàries i així buscar un jutge per a decidir. I per l'altre, es veu com a resposta al fet que si un altre partit fa eleccions i tu no, a pesar que les primàries no t'aporten quantitativament un avantatge, si no ho fas et repercuteix. (Lago, Astudillo, 2018)

A tot això però, i malgrat donar l'opció a votar i/o fer primàries, les organitzacions justament d'esquerres, com són PSC, EUiA i la CUP, afegeixen l'ús de comissions electorals i consells polítics per a la configuració de la llista candidata. Aquests partits utilitzen aquesta eina com forma de preservar uns determinats llocs per a aspectes de consens, com també de gènere[5]. En aquest sentit, i seguint puntualitzant en exemples de control per part dels partits polítics, podem veure com diferents partits, siguin del caire ideològic que siguin, afegeixen als requisits dels avals per a poder presentar candidatures, al fet que les persones que vulguin ser cap de llista, haurà de tenir un justificat un mínim de pertinença al partit[6]. En contraposició a aquest fet, podem veure com en casos com Cs i Demòcrates, els candidats poden ser independents, sense necessitat d'acreditar cap temps dintre del partit.

Per tant, el que si que veiem, més enllà de les diferents argumentacions que es donen a la literatura, és que l'elecció del líder, lluny de ser simplement una acció rudimentària, conté en si mateix diverses voluntats i conseqüències polítiques. Per una banda, tal i com hem argumentat el dilema entre la eficàcia i la capacitat de resposta del partit a l'hora d'escollir el seu candidat. Per altra banda, en la percepció de la ciutadania en la democràcia interna del partit[7], i finalment, com a mera estratègia electoral per a poder treure rèdit polític.

*"L'elecció del líder
conté en si mateix
diverses voluntats i
conseqüències
polítiques"*

BIBLIOGRAFIA

-Astudillo, Javier (2010). “¿Se organiza mejor la derecha que la izquierda? Un estudio de la organización de los partidos de derechas en las democracias occidentales.”, Documentos de trabajo, Laboratorio de alternativas, Num. 166.

-Astudillo, Javier i Detterberck, Klaus (2017). “Why, sometimes, primaries? Intra-party democratization as a default selection mechanism in German and Spanish mainstream parties”. Paper presentat en el 11th Conference del ECPR a Oslo (6-9 Setembre).

-Barnea, Shlomit, y Gideon Rahat (2007), “Reforming Candidate Selection Methods: A Three-Level Approach” en Party Politics, no 13, 375-94.

-Kenig, Ofer, Gideon Rahat y Reuven Y. Hazan (2013), “Leadership selection versus candidate selection in parliamentary democracies: similarities and differences”, paper presentado en 7th ECPR General Conference, Burdeos.

-Rahat and Hazan (2001). Candidate Selection Methods. Party Politics. Vol 7 No. 3 pp.297-322. London.

-Lago, Ignacio i Astudillo, Javier (2018). “Its not me, its you; the electoral effects of intra-party democracy”, en Seminario ICS-ULisboa (24 mayo 2018).

-Marsh, Michael (1993), “Introduction: selecting the party leader” en Euro- pean Journal of Political Research, vol. 24, no 3, pp. 229–231.

-Michels, Robert (1911). Los partidos políticos. Un estudio sociológico de las tendencias oligárquicas de la democracia moderna. Amorrortu Editoriales. Buenos Aires.

NOTES

[1] Com ve s’explicita en la seva pàgina web: <https://democrates.cat/democrates-de-catalunya-aprova-la-comissio-delegada-amb->

castella-lailla-i-de-gispert-com-a-portaveus-politics/)

[2] En aquest sentit la tendència normalitzada rau en ratificar el líder orgànic com a elecció posterior per a ser candidat.

[3] Existeixen concretament: el grup parlamentari, l'òrgan directiu del partit, un col·legi electoral, un congrés de partit, un congrés obert o primàries.

[4] És d'aquesta manera doncs, que s'entén com actualment, podem trobar des de la rotació de líders en la CUP, com els colideratges prèviament esmentats, o bé la utilització de primàries per a l'elecció de candidats i líders orgànics (Astudillo, Detterberck, 2017).

[5] Important esmentar com organitzacions com Demòcrates i PdCAT també utilitzen aquesta tipologia de mecanismes. En un primer cas centrant-se en les quotes mínimes per territoris i gènere, i en el segon, focalitzant en les vegueries.

[6] En el cas de la CUP i PDeCat exigeixen un mínim de 6 mesos a la organització per a poder ser del partit.

[7] Amb la que Michels (1911) argumentava com justament amb aquesta falsa percepció d'elecció per part del electorat no es fa res més que participar en una elecció ja donada, i cedir la legitimitat com per actuar.